

dr. Katonáné dr. Pehr Erika
PTE-ÁJK Polgári Jogi Tanszék
c. egyetemi docens

„A családtagok közötti jogviszonyok sokszínűsége”

Az örökbefogadás céljának jogtörténeti aspektusai az egyetemes és a magyar jogi kultúrában

Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Budapest, 2022. október 14.

TÉMA AKTUALITÁSA

- ✓ A családi kapcsolatok kialakításában fontos szerepet tölt be az örökbefogadás: a világ 173 országában engedélyezett, valamint 22 muzulmán országban az ún. kafala intézményét szabályozzák (*helyettesítő rendszer*).
- ✓ Az európai családformák és családpolitikák áttekintésével foglalkozó 2010. évi kutatási jelentés az örökbefogadással létrejött családokat „*az új és ritka családtípusok*” kategóriájába sorolta (*a családos háztartások 0,4 százalékát alkották az akkori Magyarországon/ Németországban*).

Az örökbefogadás sikerét leginkább az határozza meg előre, hogy az örökbefogadó szülők mennyire képesek a **másság beismerésére. Sajátos családmodell.**

- ✓ Az utóbbi évtizedekben mindinkább **gyakoribbá és elfogadottabbá** vált, DE - mind az örökbefogadott gyermekek, mind az örökbefogadó szülők, sőt a vérszerinti szülők is gyakran szembesülnek **diszkriminációval és stigmatizációval.**

Az eredetileg **kevés családjogi elemet hordozó**, elsősorban örökösödést biztosító örökbefogadás egy teljes rokonságot teremtő **családjogi/gyermekvédelmi intézménnyé** vált.

A változó célok érvényesüléséhez az állam elsősorban jogi eszközöket biztosított.

A CSALÁDFORMÁK PLURALIZÁCIÓJA ÉS AZ ÖRÖKBEFOGADÁS

A családok pluralizációja más szemléletmódot igényelnek: házasság mint tradicionális családforma mellett újabb, korábban el nem fogadott **alternatív családformák is megjelentek**. A házasság (*párkapcsolat/család legitimációja*) elvesztette monopolhelyzetét, DE a **szülői szerep** és ezzel együtt a **család megítélése és jelentősége növekszik Európában**.

A családtagok egymás közti viszonyait a **családjog**, az **alkotmányjog** pedig azt szabályozza, hogy a család mint alapintézmény **milyen állami védelmet élvez**.

A család fogalma folyamatos jogi és morális viták keresztüzében áll. Ugyanakkor meg kell **határozni**:

- ✓ **milyen kapcsolati formákat** tekinthetünk családnak,
- ✓ **kik** alkothatnak egy családot,
- ✓ az örökbefogadással **milyen családformát** kíván az állam kialakítani/támogatni a gyermek érdekében.

KÉRDÉS: hagyományos és alternatív családmodellek egyformán „jók”-e, egyformán alkalmasak-e arra: társadalom alapjai legyenek.

Az, hogy mi a család, elsősorban **szociológiai kérdés**: legfőbb vonása a családtagok közötti érintkezés, kapcsolat, interakció - az érzelmi közösség és a gazdasági kapcsolat dominál.

CSALÁD JOGI FOGALMA: családok védelméről szóló **2011. évi CCXI. törvény** (*alapja egy férfi és egy nő házassága vagy egyenesági rokoni kapcsolat, vagy a családbafogadó gyámság*) - **43/2012. (XII. 20.) AB hat.** (*hatályon kívül helyezte, a fogalom modern viszonyok között elégtelen*). **Alaptörvény L) cikk:** ... A családi kapcsolat alapja a házasság, illetve a szülő-gyermek viszony. Az anya nő, az apa férfi. Magyarország támogatja a gyermekvállalást.”

Indokolt egy generálisabb családfogalom kialakítása (*Ptk. Családjogi Könyv - Ptk. Kötelmi Könyv: szerződéses felek*). A jogi fogalma szociológiai fogalmon alapuljon: CÉL valamennyi kapcsolatrendszer lefedése.

CSALÁDOK ÖSSZETÉTELE (forrás: KSH)

2016-ban 8 uniós tagállamban magasabb volt a házasságon kívül született gyerekek aránya, mint a házasságban születetteké.

Arányuk Franciaországban volt a legmagasabb, 60 százalékos, majd Bulgária és Szlovénia (59), Észtország (56), Svédország (55), Dánia (54), Portugália (53) és Hollandia (50) következett.

A skála másik végén Görögország, Horvátország és Ciprus állt, kevesebb, mint 20 százalék volt a házasságon kívül született gyerekek aránya

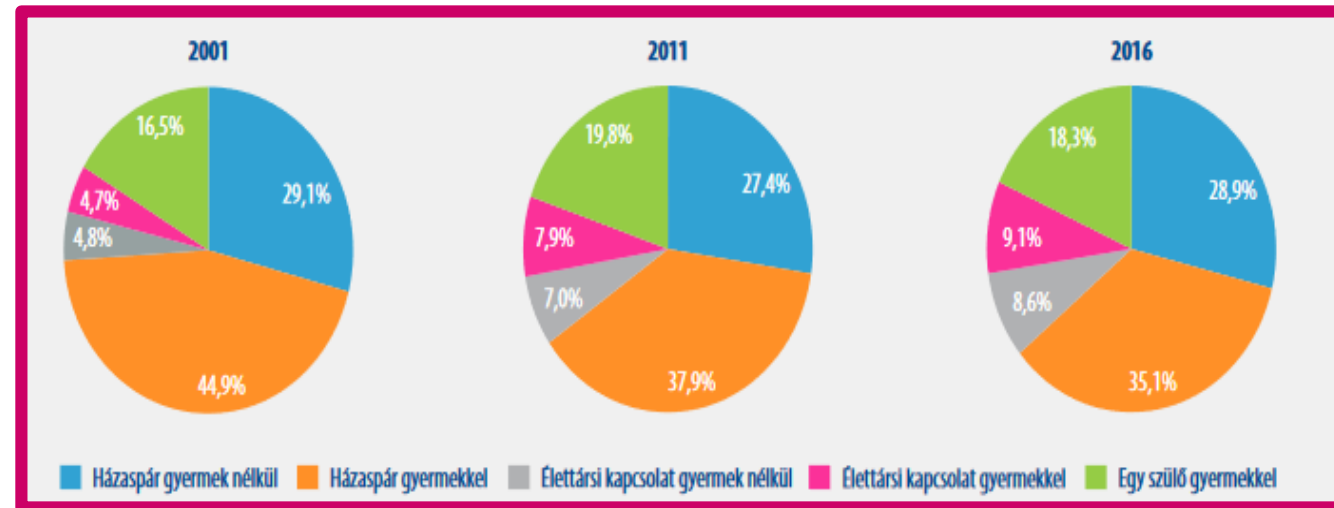
2016. Mo.: 46,7% (EU átlag 43%.)

2018. Mo.: 43,9 % (EU átlag 41,6 %)

2021. Mo.: 26,7%

(Hazánkban 1990-ben 13,1 % volt).

(forrás: Eurostat).

GYERMEKKÉP-GYERMEKKOR

Az örökbefogadás célja mellett **JOGHATÁSAI** is fontosak: örökbefogadott miképpen integrálódik az örökbefogadó családba. Megváltozhatnak a **hagyományos család keretei a szülő-gyermek kapcsolatában az örökbefogadás során is, különösen**

- ✓ egyszerű örökbefogadásnál - többen rendelkeznek szülői felelősséggel (*integráció részleges*),
- ✓ egyedülállók örökbefogadásánál - egyedüli szülői felelősséggel (*képzelt apa/anya bejegyzése*),
- ✓ teljes és nyitott örökbefogadásnál - ismerik egymást az örökbefogadó/vér szerint szülők (*integráció teljes*)

(Franciaország, Olaszország a teljes/elegyszerű örökbefogadás szabályozott, teljesnél nem nyitott)

Az örökbefogadás mai céljának/jellegének megértéséhez indokolt az egyes korszakainak komplex megközelítése.

NEM mellőzhető annak elemzése, **MI JELLEMEZTE:**

- ❑ az adott korszak családjait, gyermekeit, a szülő-gyermek kapcsolatot,
- ❑ a társadalom családképét, szülőképét, gyermekképét.

GYERMEKKÉP: komplex ismeretrendszerben egy adott kultúra, adott társadalmi közegének gyermekeire, gyermekkorra vonatkozó tudás összegződése (*pedagógiai, neveléslélektani, pszichológia, jogi nézőpontok*).

GYERMEKKOR története: egyes korok gyerekkel kapcsolatos felfogásának, a gyerekek iránti attitűdjének a vizsgálata (*gyermekkor történetét Philippe Ariès történész 1960-ban megjelent „A gyermek és a családi élet az ancien régime korában” c. könyve indította igazán el*).

A gyermek helyzete az európai (magyar) kultúrában is rendkívül sokat változott.

Gyermekkor története összefonódik a gyermekbántalmazás/gyermekkel való rossz bánásmód történetével.

A kiszolgáltatottság jellege/mértéke népenként/országonként **is eltérő volt.**

GYERMEKKÉP - GYERMEKNEVELÉS

(forrás: Lloyd deMause - H. Mária)

Szülő-gyermek kapcsolat formái	Szülő rejtett kívánsága	Megjelenési formák
IV. század: Gyermekgyilkosságok	„bárcsak meghalnál” - szabadulás a félelemtől	Gyermekek eladása, vallási áldozatok
IV- XIII. század: Elhagyás	„ el kell, hogy hagyjalak” - menekülés a rád vetített szükségleteimtől	Kolostorba küldés, inasnak adás
XIV- XVII. század: Ambivalencia	„Rossz vagy” - rád vetített agresszív tulajdonságaimtól	Verések
XVIII. század: Erőszak	Akkor szeretlek, ha teljesen ellenőrizlek	Korai szobatisztaság
XIX-XX. század: Szocializáció	Akkor szeretlek, ha céljaidat megvalósítod	Kötelező iskoláztatás, büntudatra építés
<i>XX. század közepe: Segítés</i>	<i>Szeretünk és segítünk a céljaid megvalósításában</i>	<i>Erőszak nélküli nevelés, gyermeki jogok, gondoskodó szülő</i>

A GYERMEKEK HELYZETE AZ ÓKORTÓL A VÁLTOZÁST JELENTŐ 19. SZÁZADIG

- ❑ **AZ ÓKORI TÁRSADALMAK**, a családról alkotott felfogásuk különböző volt. Nagy családot tartották követendőnek és a szülő-gyermek viszony tekintetében elsősorban a biológiai kapcsolaton volt a hangsúly (örökbefogadott személy státusza is elfogadott). A patriarchális család keretei között az atyi hatalom határozta meg a gyermekek életét (szüleik tulajdona, nevelés/ testi fenytés alanyai).
- ❖ Egyiptomban a gyermeket alapvetően értéknek tartották, megbecsülték, tilos volt a gyermekgyilkosság.
- ❖ Athénban/ más városállamokban a család a társadalom alapegysége beletartozik: családtagok, háznépe) A gyermek a jövő szimbóluma, fontos a nevelése (verést csak végső esetben alkalmazták).

Arisztotelész „A gyermek neveléséről” c. műve: az ember első 6-7 éve sajátos életszakasz.

- ❖ A spártaiak védték a monogám házasságot, DE utódnemzés biztosítása érdekében társadalmilag/erkölcsileg elfogadott volt a férj/ feleségcsere. A spártai gyermek az állam tulajdona, akit húsz éves korig az állam is nevelt.
- ❖ A római kultúrában kiemelkedő jelentősége volt a gyermeknevelésnél a szigornak, DE a római ember gyermekeit „vir bonus”, azaz a „jó ember” eszménye szerint kívánták nevelni.

A császárkori Rómában, Kr.u. 374-ben már bűnné nyilvánították a gyermekgyilkosságokat, később a „kitett” gyermekeket templomokba, kolostorokba kellett vinni.

- ❑ **A KÖZÉPKOR** a feudális rendi tagozódás kora - hatással volt a különböző családszerkezetre is. A középkor első felében is a nagy család dominált, középpontjában a vérségi kötelék/házasság állt, a családstruktúrát a családfő hatalma alá tartozó személyek köre határozta meg. A gyermektelen házasságot társadalmi szempontból elítélték.

A gyermekkortörténet legvitatottabb kérdése a középkori gyermek helyzetének megítélése:

- ✓ egyes nézetek szerint a gyermek kicsiny felnőtt,
- ✓ más nézetek szerint a gyermekort már akkor is **sajátos értékkel bíró életszakasz** volt.

- A **15-16. században** a gyermekfelfogásra/nevelési gyakorlatra két tényező hatott: **humanizmus és a reformáció**. A humanisták szerint a gyermekkor az ártatlanság kora (védelemre szorul, nevelés/ erkölcsi gyarapítás kell). A reformáció alapvetően szembehelyezkedett a humanista elvekkel (*nem fordított figyelmet a gyermekkorra, a gyermek személyére*). A szigor/engedékenység, a kötődés/távolítás ambivalenciája, a testi fenyítéssel kapcsolatos többértelmű gondolkodás mind a gyermekkor része.

- A **17. század** átmeneti időszak a középkori gondolkodásmód/felvilágosodás között. *Locke szerint*: „Az ember legfőbb értékmérője nem a tudás, hanem az erkölcsiség.” Az újszerű jogintézmények - pl. jogegyenlőség - nagyon nehezen tudták kiszorítani a feudalizmus jogának uralmát (társadalmi forradalmak). A **18. századi felvilágosodás**: megjelenik a monogámiára épülő **polgári házasság**, s fokozatosan eltűnnek a nagy korkülönbséggel bíró házaspárok. Középpontba kerül a gyerekek sajátos világa (*gyermekszoba, gyermekágy, gyermekjátékok, mesekönyvek stb.*) A felvilágosodásban először találkozunk a gyermekkel, mint **lehetséges jogalannyal**: *Thomas Spence: „A kisgyermeknek jogai”* c. műve: a *gyermeknek joga van a föld gyümölcseinek élvezetében való teljes részesedéshez*.

- A **19. századi** Európában a lakosság többsége még vidéken élt, és megmaradt a hagyományos nagycsalád intézménye (gyermek a családi gazdaság munkaereje: *birtokot örökössé fogadással akarták a családban tartani/ örökbefogadással felnevelt gyermek családi vagyonból nem egyenlő örökségrészt kapott*).
 - ✓ Zárt kiscsalád (új családtípus) csak lassan és fokozatosan vált le a nagyobb rokoni közösségekről.
 - ✓ Reformpedagógia színesítette a gyermekképet: a gyermeknek önálló világa van, sajátos szemléletmóddal, nézőpontokkal, problémákkal, értékekkel és tapasztalatszerzési formákkal. Ezzel egyidejűleg az ipari fejlődés velejárójaként terjedt a gyermekmunka (*gyermekvédő mozgalmak*). Jellemző ekkor is többféle gyermekkép párhuzamossága.

A GYERMEKI JOGOK ÉS A GYERMEKEK ÉVSZÁZADA

A gyermekkor/gyermekkép befolyásolta a gyermekjogok elméleti fejlődését is. **A 20. században** ismerték el: a gyermekeket speciális védelem illeti meg, és speciális jogok vonatkoznak rájuk. *Ellen Key* az 1902-ben megjelent „*A gyermek évszázada*” c. könyve.

- ✓ Pszichológiai/nevelési változás is lezajlott: **Benjamin Spock** sem helyeselte a fegyelmezésen/verésen alapuló, dogmatikus nevelést. Az 1946-ban megjelent „*Csecsemő- és gyermekgondozás*” c. könyvében írta: **szülőnek lenni öröm, a nevelést élvezni, a gyermeket tisztelni/ szeretni kell.**
- ✓ **Nők anyagi-egzisztenciális függetlensége nő** (nőmozgalmak), a férfiak kizárólagos családfenntartói szerepe csökken, otthoni bevonódásuk szintén nő.
- ✓ **Atyai hatalom, szülői hatalom - szülői felügyeletté, szülői felelősséggé szelídült:** mindkét szülőnek fontos szerepe van (*közös szülői felügyeleti jog, váltott gondoskodás*). Egy új, gyermekközpontú szemlélet kezdődött el a gondoskodó szülő képével.
- ENSZ Gyermekjogi Egyezménye igazi innováció (legátfogóbb gyermekjogi katalógus, 3P modell; **GYERMEKJOGI VILÁGNÉZET, SZEMLÉLET**).

GYERMEK JOGA: szülei neveljék, DE ha nem hagyható családjában helyettesítő védelmet kapjon családi, családias elhelyezés, hazai örökbefogadás/nemzetközi örökbefogadás formájában. **Hazai örökbefogadás elsődlegessége.**

FONTOS ELV : gyermeknek ismernie/értenie kell saját élettörténetét (*identitás, önértékelés* is. **Gyermeknek joga van a származása, vér szerinti családja megismeréséhez.**

AZ ÖRÖKBEOFAGADÁS EGYETEMES JOGTÖRTÉNETÉNEK FŐBB LÉPCSŐFOKAI

Az örökbefogadás célja, tartalma, keletkezése és különféle joghatása változatos:

- ✓ családban vallási szertartások végzésére férfi a méltó, s ha nincs, hát be kell fogadni valakit,
- ✓ az örökbefogadott feladata a **családi vagyon** megőrzése/továbbvitele,
- ✓ az **elárvelt, elhagyott, veszélyeztető** családi környezetben lévő gyerekek felnevelés.

□ Az örökbefogadás forrásai a civil kódexek megalkotásáig

Keleti jogfejlődés kapcsán a héber jogban ismert levirátus intézményének két típusa volt a Mózes előtti és mózesi levirátus (*utódszerzés - özvegy támogatása*)

Biblia az európai kultúra egyik alappillére, melynek erkölcsi elvei beépültek a jogról és az igazságosságról alkotott gondolkodásunkban: *Jákob örökbefogadta József fiait; Mózes története; József, Mária és Jézus története.*

Római jogban az atyai hatalom háromféleképpen keletkezhetett: római házasságból való születéssel, örökbefogadással és törvényesítéssel. Két formáját ismerte a jog, az *arrogatit* (önjogú személy) és a XII. táblás törvény után az *adoptit* (*családfő hatalma alatt álló személy*) - [atyai hatalmat is (*adoptio plena*) - csak öröklési jogot (*adoptio minus plena*) biztosított].

Feudális jogrendszerben az öröklési szerződésből fejlődött ki, elsődleges célja változatlanul az örökössé válás volt, DE alapvetően ekkor az örökbefogadás el nem ismerése volt a jellemző.

A francia jog szintén ismerte az örökössé tételt/végrendelet útján való örökbefogadást, DE az örökbefogadás intézményét önmagában nem. A francia nép szerint az örökbefogadás, mint a házasságon kívül született **gyermek törvényesítésének lehetősége jelent meg.**

A germán jogban kezdetben a római jogi manus intézményével rokonítható Munt különböző formái voltak ismertek pl. árva feletti gyámi Munt (*később ún. szerződési/ az ún. rendeleti örökbefogadás*)

POLGÁRI MEGOLDÁSOK változatai: az örökbefogadás el nem ismerése (*francia Code Civil megalkotásáig a francia jogterületre volt jellemző*), vagy nem családjogi intézményként való szabályozása, és végül a családjogi célok szolgálata, amely az európai jogfejlődés eredménye volt. Egyre jobban hangsúlyozták az örökbefogadás családjogi jellegét, DE számos más oka is volt.

❑ **A modernizáció 19 - 20. század:** éles választóvonal az örökbefogadás régi és a mai tartalma között.

✓ A francia Code Civil, osztrák Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (ABGB) ugyanabban a történelmi korszakban született meg, DE a római jogi hatások más-más módon érték a jogrendszereket. Keletkezésükre hatottak a szokásjogok, a középkori filozófiák tanításai, a természetjogi elvek és a jogtudományi kutatások eredményei.

✓ Az osztrák örökbefogadási szabályok az 1877. évi XX. törvénycikk (*Gyámtörvény*) megalkotásáig hatályban maradnak, s az örökbefogadás joghatásaként a néwiselést és a családi kapcsolatot említették.

✓ Az 1900. január 1-jén hatályba lépett német Bürgerliches Gesetzbuch (BGB), amely szerint az örökbefogadott öröklési joga kizárható volt. Az újraszámozott, az Európai Közösség irányelveit is figyelembe vevő BGB 2002. január 1-jén lépett hatályba (*Familienrecht BGB negyedik könyve*). Az örökbefogadással szülő-gyermek kapcsolat jön létre, az örökbefogadott örökbefogadó gyermekével azonos jogállást szerez (*teljes örökbefogadás*).

Az örökbefogadás **eredeti célja:** örökbefogadónak saját **gyermek hiányában is utódja lehessen**. Ez átalakult és kiskorú gyerekekről való **gondviselés vált elsődleges szemponttá**, Nagykorú személy örökbefogadása erkölcsileg akkor indokolt, HA a felek között ténylegesen kialakult szülő-gyermek kapcsolat áll fenn/ki fog alakulni. Az örökbefogadás **megszüntetése** a régebbi szabályozással ellentétben jelentősen **korlátozott**.

❑ **Az örökbefogadás európai történelmi korszakai:** sajátos dinamikát mutat az örökbefogadók viselkedése.

❖ **Első európai korszaka** az ún. hagyományosan zárt generációk időszaka (*1950-1970 között*) - tervezett rokonság, titkos örökbefogadás, anonimitás fontossága, DE megjelenik a nyílt örökbefogadás is.

- ❖ **MÁSODIK** európai korszak az ún. optimista-idealista örökbefogadás időszaka (1971-1981 között) - a belföldi örökbefogadások esélye csökken, gyermeki jogok megjelenése, vérszerinti szülők kétségei. Koreai-vietnámi háborúk miatti *nemzetközi örökbefogadások*.
- ❖ **HARMADIK** európai korszak ún. materialista-realista örökbefogadás időszaka (1982-1992 között) több kutatás is egyértelművé tette: az örökbefogadó családok számos problémával szembesülnek az intézményből örökbefogadott gyermekeknél, fontos lesz a képzés, a támogatás.
- ❖ **NEGYEDIK** európai korszaka az ún. optimista-igényes örökbefogadás időszaka, (1993-2005 között) az örökbefogadó szülők felkészítő tanfolyamokon vesznek részt és hivatkoznak a gyermekhez való jogukra.
- ❖ **Jelen időszakra az interetnikus örökbefogadások arányának növekedése jellemző.** Európai országban a nemzetközi örökbefogadás aránya meghaladja az országon belüli nemzeti örökbefogadás arányát pl.: Belgiumban, Franciaországban, Hollandiában, Norvégiában, Olaszországban, Spanyolországban, Svédországban. Magyarországon, az Egyesült Királyságban és az Egyesült Államokban továbbra is a hazai örökbefogadások aránya a magas.
- ❑ 1967. évi Örökbefogadási Egyezmény; **2008. november 27-én** Strasbourgban elfogadott a **gyermekek örökbefogadásáról szóló Európai Egyezmény** (*házastársak, egyedülállók mellett regisztrált párkapcsolatban élő, azonos nemű személyek is örökbefogadjanak, valamint a bejegyzett párkapcsolatban élők is örökbe fogadassák párjuk által örökbefogadott gyermeket*) ; **1993. évi Hágai Örökbefogadási Egyezmény** (2005.évi LXXX tv.) .

Az egyes országok jogrendszerében eltérő az örökbefogadás fogalma/joghatása (*megszünteti-e az örökbefogadott és a vér szerinti szülők közötti kapcsolatot, avagy sem - teljes vagy nem teljes hatályú*).

Hágai Egyezmény lehetőséget ad arra (ha a fogadó ország joga engedi)- fogadó országban a szülő/örökbefogadott gyermek közötti kapcsolatot megszüntető joghatásokkal bíró örökbefogadássá **konvertálják**.

AZ ÖRÖKBEOFOGADÁS MAGYAR JOGTÖRTÉNETÉNEK FŐBB SZAKASZAI

□ Az örökbefogadás a régi magyar jogtól a Csjt. megszületéséig

KORAI IDŐSZAKBAN: öröklést elősegítő/ nemességet származtató eszköz volt.

- *I. Károly idején a királyi adomány különös, kivételes módja volt a fiúsítás (praefectio) intézménye (Holub József: 1526-ig száz fiúsítás) nemesnek nem született/nem maradt fiú gyermeke, akkor valamelyik nőrokonát/lányát, nevezte meg örököséként. Női örökösök hátrányos megkülönböztetését ezzel küszöbölte ki (*nemes férfi jogállásába került*).*

Régi magyar szokásjogban az örökbefogadás öröklési intézmény volt: fiúvá (gyermekké) és testvérré fogadás. **Fiúvá fogadásnál** előfordulhatott **névváltozás** is - egyfajta szülő-gyermek kapcsolatot eredményezett az örökség biztosítása mellett.

KÉRDÉS: örökösnevezés **MIÉRT** örökbefogadással és **MIÉRT NEM** végrendelettel történt:

- ✓ örökösök csak vérszerinti rokonok lehettek, ezért örökös kijelölése rokonná fogadással történt,
- ✓ végrendekezés egységes formája az 1715. évi XXVII. törvénycikkkel alakult csak ki.

FONTOS volt az örökhagyó megfelelő támogatása, a hűbérurak támadásaival szembeni védelme is. A végrendekezés nem volt alkalmas a név /család fenntartására sem.

- **Werbőczy Tripartituma:** „*Nemes Magyarország szokásjogának Hármaskönyve*” (1514) - *Nemesi magánjog - Nemesi perjog - Városi és jobbágyjog, és 1514-es paraszttörvények*) az első írásos nyomunk. Kiskorúak és nagykorúak örökbefogadása örökösnevezéssel, a nemesség magánjogi viszonyai között.
- ✓ **TESTVÉRRÉ FOGADÁS** (*adoptio fraternalis*) az adománybirtokokra vonatkozó, királyi beleegyezéssel kötött öröklési szerződés volt két nemes között (*aki a másikat túléli, annak birtokát örökölheti osztályos testvérként*).

- ✓ **FIÚVÁ FOGADÁS (adoptio filialis)** abban egyezett meg a római jogi adoptioval, hogy az adoptált az adoptáló házába/családjába került, miközben nagykorúságáig természetes **atyja hatalmában maradt**. Az adoptio elvesztette vagyoni hatását, HA az örökbefogadónak fia született, DE személyi hatálya fennmaradt.

A vagyoni hatások nem állhattak ellentétben a vérségi elven **alapuló ősiség szabályaival**. Az adoptio lehetett: universalis, partialis, singularis

- **POLGÁRI ÁTALAKULÁS:** családi kapcsolatot létrehozó intézménynek kezdték tekinteni.

1848. évi XV. tc. elrendelte az ősiség teljes eltörlésének alapján egy polgári törvénykönyv elkészítését (*nemzeti kódexek születése, hazánk késésben volt*). 1853- 1861 között OPTK volt hatályban: feltételek 50év betöltése és 18év korkülönbség, DE nem feltétlenül lett örökös – családi kapcsolat, névviselés joghatása.

- ✓ **1877. évi GYÁMTÖRVÉNY (Gyt.)**, 1928. évi Magánjogi Törvény Javaslat (Mtj.). A **Gyt. változtatott** az elsődlegesen vagyoni jogi jellegen: az **atyai hatalom** – ellenkező rendelkezés hiányában – **átszáll** az örökbefogadó szülőre (*adoptio plena, adoptio minus plena*). Az örökbefogadás szerződéssel jött létre, ezért a nagykorúak esetén közokiratba kellett foglalni, kiskorúak esetén a szerződést az árvaszék hagyta jóvá (*atyai hatalom, nevelési célzat vizsgálata*). Érvényességhez igazságügyi miniszteri megerősítés.

Családi kapcsolatok rendezése a **házasságon kívül született** gyermekeknél: gyámhatóság lehetővé tette a gyermekeknek a **természetes apa** általi örökbefogadását. **Öröklés korlátozottsága:** nem állt fenn kölcsönösség ekkor sem, az örökbefogadó szülő nem örökölt az örökbefogadott gyermek után, DE az örökbefogadott gyermek sem örökölt az örökbefogadó szülő rokonai után és viszont.

- ✓ **MTJ:** pontos/részletes szabályok: az örökbefogadott az örökhagyó **törvényes gyermekének jogállásába lép**. Szerződéses megállapodás: az örökbefogadott viselje-e az örökbefogadó családi nevét (*saját nevéhez kapcsoltn is*). **Örökbefogadó nem szerez öröklési jogot** az örökbefogadott után, DE az örökbefogadott a vérszerinti szülei után **sem veszti el** törvényes öröklési jogát.

❑ Az örökbefogadás a Csjt.-től NAPJAINKIG

1953-tól, a Csjt. az Mtj. örökbefogadásra vonatkozó rendelkezéseihez képest gyökeres változást hozott: egyértelműen az elvesztett/hiányzó család pótlására szolgáló intézmény lett. **Elsődleges cél:** az örökbefogadott kiskorú részére biztosított **családi környezetet és a családi nevelés** (nagykorúak kizárása).

Örökbefogadás jogforrása szerteágazó és számos jogágot érint.

- ✓ **1959-es Ptk.** : az örökbefogadott az örökbefogadó vérszerinti leszármazójaként örököl.
- ✓ **Csjt. 1960. évi módosítása:** teljes rokoni kapcsolatot létesít az örökbefogadott és az örökbefogadó, illetőleg rokonai között, és ezzel jogi kapcsolattá emelte azt a kapcsolatot, amelyet az **anyakönyvi bejegyzés** ténylegesen már kiépített.
- ✓ **Csjt. 1974. évi módosítása:** vérszerinti szülő úgy is hozzájárulhat gyermeke örökbefogadásához, ha az **örökbefogadó személyét nem ismeri** (*visszavonás nem lehetséges*)
- ✓ **1959-es Ptk. 1977. évi módosítása:** **titkos örökbefogadás** esetén az örökbefogadott és a vérszerinti rokonai között, az örökbefogadás fennállása alatt, **nincs törvényes öröklési kapcsolat**
- ✓ A Csjt. később feljogosította a gyámhatóságot: gyermek érdekében az örökbefogadást a szülő **hozzájárulása nélkül is engedélyezze.** Csjt. **1986. évi módosítása** ezt megszüntette.
- ✓ **Csjt. 1990. évi módosítása** a titkos örökbefogadások körét kibővítette az **örökbefogadhatónak nyilvánítás jogintézményével.**
- ✓ **Csjt. 1995. évi módosítása:** a **külföldre történő örökbefogadás** a családból kiemelt gyermekek számára **csak másodlagos eszköz lehet** (*jogi korlátok közé szorítása*)
- ✓ **1997. évi Gyvt. elfogadása:** Az örökbefogadás létrejöttét, az örökbefogadó szülő alkalmasságát, felkészítését érintő változások is a gyermek legfőbb érdekét szolgálják (*származás megismerése, Egységes Örökbefogadási Nyilvántartás létrejötte*)

- **2013. évi Ptk. Családjogi Könyve: célja kettős** a rokoni (családi) kapcsolat/családi nevelést emelte ki, mint két fontos tartalmi elemet.

A családi nevelés a szülői jogkör gyakorlását jelenti. DE **célja árnyaltabb** azoknál a gyerekeknél, akiket a gyámhatóság kiemel a vérszerinti családjukból, majd ezt követően örökbefogadással válnak egy családon kívül álló személyek családtagjává, mint azoknál a gyerekeknél, akik rokoni, házastársi örökbefogadással kerülnek egy teljesebb családba.

A családi kapcsolat erősítésének jogi/nem jogi eszközei: *az örökbefogadás létrejöttének jogi feltételei, eljárási szabályai, a tartalmát adó joghatások, utánkövetés, a célját betölteni nem tudó örökbefogadás megszűnésének feltételei. A névviselés is az örökbefogadás célját mozdítja elő: a közös név a család egységét juttatja kifejezésre.*

Az érdekek közvetlenül járulnak hozzá az örökbefogadás céljának érvényesüléséhez: a családi kapcsolat kialakulását erősíthetik/megakadályozhatják. **Sikeres örökbefogadás** akkor jöhet létre HA az egyes szereplők helyzete, motivációja, pszichés szükséglete nyíltan szóba kerülhet, és megtörténik e kérdések megválaszolása, feldolgozása. Az örökbefogadás engedélyezésénél is érvényesülő családjogi **alapelv „az érdekek összhangjának” az elve.**

A magyar jog a tapasztalatok alapján a felbontható örökbefogadás mellett foglalt állást: lehetőséget nyújt a rendeltetését betölteni nem tudó örökbefogadás megszűnésére, DE kiskorú esetében csak kivételesen (gyámhatóság/ bíróság általi felbontás).

A bírói gyakorlat szerint vizsgálni kell: az örökbefogadási kapcsolatot valóban megghiúsító körülményekről van-e szó, mert csak az **erkölcsileg és jogilag súlyosan felróható magatartás** vonhatja maga után az örökbefogadás felbontását.

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

